

7. Roth S. Aventure et aventuriers au XVIIIe siecle. Essai de sociologie litteraire. These, Lille, 1980. T. 1–2.

THE SPECIFICS OF THE SOCIABILITY OF PERSONS WITH VARYING DEGREES OF INCLINATION TO ADVENTURISM

Melenchuk Natalya

Abstract. *The article presents the results of empirical research of specificity of sociability in individuals with varying degrees of inclination to adventurism. Penchant for adventurous regarded as stable personality characteristics as defined emotional way of thinking, behavior, actions, characterized by free from any claims, actions conventions to achieve quick and easy success often without specific situation.*

In this work were used such psychological methods: the procedure «Placing on the scale of adventurism» (modification techniques by Dembo and S. Rubinstein) and «The test-questionnaire of formal-dynamic parameters sociability» by O. P. Sannikova. Data were processed using quantitative (correlation) and qualitative (method «aces» and method «profiles») data analysis.

Correlation analysis confirms mapping formal-dynamic parameters of sociability and adventurism. The correlation analysis revealed a positive significant positive relationship between the common index of propensity to adventurism and such indicators sociability as an initiative in communication, easiness of communication and latitude communication.

Psychological characteristics of adventurous individuals and not adventurous individuals were identified. The results of the qualitative data analysis showed that adventurous individuals are characterized latitude of communication; they have quite a wide circle of friends and strangers. Adventurous individuals are easily oriented in the situation of communication, have no difficulties with association and also leave the conversation easily. Thus individuals with varying degrees of inclination to adventurism are characteristic corresponding to the specificity of sociability.

Keywords: *adventurous, sociability, individual differences.*

СПЕЦИФІКА ТЕХНОЛОГІЇ ФОРМУВАННЯ КОГНІТИВНОГО І ДІЯЛЬНІСНОГО КОМПОНЕНТІВ ПРОФЕСІЙНОЇ СПРЯМОВАНОСТІ ОСОБИСТОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ-ФІЛОЛОГА

УДК 378.147:37

Левченко Я.Е.

Статья посвящена проблеме использования современных педагогических технологий в процессе подготовки будущего учителя. Определены пути формирования когнитивного и деятельностного компонентов профессиональной направленности личности будущего учителя-филолога в процессе подготовки будущих учителей к профессиональной деятельности.

Ключевые слова: профессиональная направленность, педагогическая технология, личность, когнитивный, деятельностный компонент, коммуникативные умения.

The article reviews to the problem of using the modern pedagogical technologies in the process of preparation of future teachers. The ways of forming cognitive and activity components of profession future teachers-philologist's personality orientation are analyzed. The study of the condition of preparation of the future teachers to the professional activity, work allow to state that the task of any educational disciplines are both giving the students knowledge and forming skills which correspond to their knowledge.

Key words: professional orientation, pedagogical technology, cognitive, activity component, communicative skills.

У сучасних умовах інтеграції України в європейський освітній простір значна увага надається вимогам до професійної спрямованості особистості майбутнього вчителя, оскільки перед учителем сьогодні постає проблема розвитку здібностей і гармонійного виховання школярів. Концепція педагогічної освіти надає значної уваги проблемі технологічного аспекту формування професійної спрямованості особистості майбутнього вчителя (ПСОМВ), оскільки застосування в навчальному процесі сучасних педагогічних технологій надає можливості уникнути суперечності на рівні визначення змісту і технологій підготовки майбутніх учителів: між необхідністю формування компонентів ПСОМВ та недостатнім реальним станом технологічного забезпечення цього процесу. Характеристика основних компонентів у структурі професійної спрямованості особистості майбутнього вчителя (мотиваційний, емоційний, рефлексивний, когнітивний, діяльнісний) дозволяє стверджувати про доцільність одночасного формування когнітивного і діяльнісного компонентів в межах змістового і процесуального етапів педагогічної технології [3].

Проведений аналіз педагогічних праць (О. Землянська, В. Крутецький, Н. Кузьміна, І. Підласий, В. Попова, В. Сластьонін, Н. Щербакова та інші) підтвердив, що змістом когнітивного компонента професійно-педагогічної спрямованості в підготовці майбутнього вчителя є не тільки предметні знання, але й інформованість особистості про педагогічну професію, наявність професійних планів та програм. Діяльнісний компонент виокремлюється як обов'язкова складова частина успішного формування професійної спрямованості особистості майбутнього вчителя, оскільки розвиток професійної спрямованості відбувається в безпосередній діяльності людини, її взаємодії і спілкуванні з іншими.

Мета статті – визначити шляхи формування когнітивного і діяльнісного компонентів професійної спрямованості особистості майбутнього вчителя-філолога у процесі викладання фахових дисциплін.

Вивчення стану підготовки майбутніх учителів до професійної діяльності дозволило стверджувати, що завданням будь-якої навчальної дисципліни є як надання студентам знань (розвиток когнітивності) так і формування в них відповідних до знань умінь (діяльності). У нашому дослідженні виходили з

того, що слід визначити ті знання і вміння, які спрямовують студентів до фахової педагогічної діяльності. Когнітивна сфера особистості охоплює систему знань про певні явища, об'єкти, предмети, що є важливими в діяльності людини. Тому для формування професійної спрямованості особистості майбутнього вчителя вважаємо, що психолого-педагогічні знання дозволяють майбутнім учителям відчувати впевненість у вирішенні завдань педагогічної діяльності – виховання й розвитку майбутніх учнів; методичні знання мають визначати рівень теоретичної підготовленості до викладання фахової дисципліни; фахові знання виявляють рівень обізнаності в галузі тієї науки, відомості з якої буде викладати в майбутній діяльності студент педагогічного ВНЗ.

Формування когнітивної сфери студентів передбачає аналіз планів підготовки майбутнього вчителя-філолога: плани підготовки бакалаврів, спеціалістів та магістрів зі спеціальності «Педагогіка і методика середньої освіти. Мова і література (українська, російська, англійська, німецька, французька)». Із загалу дисциплін, які викладаються за даними планами, визначали ті, що стосуються формування професійно-педагогічних знань (педагогіка, основи педагогічної майстерності, загальна психологія, вікова та педагогічна психологія, педагогіка вищої школи); методичних (шкільний курс мови і методика її викладання, методика викладання мови у вищій школі); фахових (вступ до мовознавства, сучасна літературна мова (українська, російська) /практика усного та писемного мовлення (всі інші мови), лексикологія англійської мови, спецкурс з іноземної мови).

Керуючись отриманою інформацією щодо набуття професійних знань (когнітивний компонент) і умінь (діяльнісний компонент) нами були виділені загальні фахові вміння: порівнювати різні точки зору на розуміння виокремленої наукової проблеми; працювати з навчальною літературою, виділяючи головну думку, аргументувати й узагальнювати; опрацьовувати навчальні (реферат, конспект) та наукові (доповідь, стаття) праці за одним чи кількома джерелами.

Знання та вміння з психолого-педагогічних дисциплін для майбутніх учителів вважаємо універсальними у здійсненні ними професійної діяльності. Система знань про педагогічну професію, види педагогічної діяльності, систему цінностей сучасного українського вчителя, а також знання про самого себе (особистість) відповідно до вимог суспільства, що висуваються перед учителем, мають спрямовувати майбутнього вчителя до професійної діяльності. Володіння загальнопедагогічними та психологічними вміннями створює умови для реалізації особистісного потенціалу майбутнього вчителя у процесі фахової діяльності, дає можливість уникнути комплексу «новачка», що виявляється у відчутті невпевненості під час прийняття відповідальних рішень у професійних ситуаціях. Оскільки саме ці дисципліни є загальними у планах підготовки фахівця для всіх спеціальностей будь-якого педагогічного ВНЗ, зміст кожної з них розглядаємо в нашому дослідженні як такий, що здебільшого відповідає завданню формування у студентів спрямованості на майбутню професію.

Для формування когнітивного компонента ПСОМВ у навчальний процес упроваджувались форми роботи, які сприяли підвищенню інтересу до дисциплін, бажанню саморозвиватись, читати додаткову літературу, творчо мис-

лити та презентувати креативні ідеї щодо вирішення педагогічних проблем. Такими формами педагогічного впливу, які активно формували знання з професійно спрямованих дисциплін, є підготовка доповідей на задану тему семінарських занять з орієнтацією на запропоновану літературу, ділові ігри, що проводились у межах практичних занять з метою розвитку креативності щодо формування особистого педагогічного досвіду. Ефективність і неупередженість застосування елемента перевірки якості отриманих знань здійснювалась за допомогою тестових контрольних робіт.

Формування діяльнісного компонента ПСОМВ здійснювалось за допомогою практико-орієнтованих форм і методів педагогічної діяльності, що сприяло перебуванню студентів у суб'єктній позиції, дозволяло виявляти «егоцентричні» потреби кожного майбутнього викладача, оперативно корегувати зміст практичного заняття згідно «замовлень» студентів. Значне місце у формуванні професійних знань і вмій надавалось проблемним завданням, використання яких сприяло розвитку мислення студентів, створювало умови для підвищення інтересу до предмета пізнання, налаштовувало на ведення дослідницької роботи.

Технологія формування ПСОМВ упроваджувалась за участю майбутніх філологів (викладання української, російської та іноземних мов і літератур). Загальним фаховим курсом для цих студентів є дисципліна «Лексикологія англійської мови», у межах якої здійснюється основний вплив на формування у студентів спрямованості на професію, прагнення реалізуватись у викладацькій діяльності. Слід зазначити, що проблема спрямованості на педагогічну діяльність фахівців іноземних мов є особливо значущою для нашого суспільства, оскільки велика кількість випускників намагається уникнути працевлаштування у школі, навпаки, – реалізовувати свій фаховий потенціал в інших, престижніших, сферах. Саме тому було обрано дисципліну, яка є фаховою для майбутніх викладачів іноземної мови і водночас оцінюється студентами як найцікавіша з-поміж інших фахових дисциплін.

Вивчення лексикології англійської мови сприяє розумінню характеру і змісту педагогічної діяльності вчителя-предметника (англійської мови) формуванню інтересу до діяльності спеціаліста-професіонала. Зміст курсу «Лексикологія англійської мови» дозволяє студентам познайомитися з основними функціями педагога, професійно зумовленими вимогами до його особистості. Використовуючи на заняттях метод самоаналізу, студенти роблять спробу визначити, які професійно значущі якості в них сформовані в більшій чи меншій мірі, над чим необхідно працювати. Порівняння реальних якостей з ідеалом стає рушійною силою в розвитку професійних якостей, дозволяє проєктувати особисте і професійне зростання майбутнього педагога.

Завдання курсу «Лексикологія англійської мови» визначають засвоєння знань про мову як систему, навчання мовленнєвої діяльності і формування умінь організувати й підтримувати міжособистісне спілкування англійською мовою. Формування професійної спрямованості особистості майбутнього вчителя у процесі викладання курсу «Лексикологія англійської мови» відбувалось за допомогою впровадження в навчальні заняття таких форм і методів формування професійно значущих якостей і мотивів, які дозволяли реалізуватись студентам у практиці міжособистісного спілкування і міжкультурної

комунікації, а саме: систематизовані завдання з інтерактивного, проблемного навчання, навчання у співробітництві, проєктних видів діяльності, завдань, спрямованих на розвиток комунікативно-когнітивних умінь. Особливо впливали на зацікавленість студентів фаховою дисципліною завдання, спрямовані на розвиток когнітивних аспектів мислення такі, як вправи інформаційної нерівності, вправи на ранжування, а також вправи, що дозволяли виявити особистісні комунікативні уміння: мозковий штурм («коло ідей», «займи позицію»), проблемні завдання, вільна дискусія і спрямована дискусія, дискусія у вигляді піраміди тощо. Цікавими виявились для студентів форми роботи (пов'язані з аналізом сучасних засобів інформації (блоги, Інтернет-сайти тощо); вправи, спрямовані на опрацювання різного виду словників (ідеографічних, одно- та двомовних); вправи на усвідомлення значущості володіння семантичними вміннями (пояснювання оригінальних національно-культурних слів); вправи, які мотивують, зацікавлюють, когнітивно насичують (робота різних видів проєктів) [2].

Підсумком успішного засвоєння курсу «Лексикологія англійської мови» стали наукові знання студентів про основи загальної, часткової, історичної і порівняльної лексикології, етимологію термінів, зміст і співвідношення понять номінація, словотворення, етимологія, ономазіологія і семасіологія, фразеологія, ідіоматика, семантичне поле та інші, словниковий склад англійської мови як відображення явищ світу, реальних і уявних зв'язків між ними, основні положення теорії номінації і принципи конкретних найменувань в англійській мові, стратифікацію словникового складу сучасної англійської мови, типи словосполучень і основні відмінності між ними, лексико-тематичні і лексико-семантичні групи в діахронії і синхронії.

Значущим завданням у формуванні діяльносного компонента вважаємо забезпечення достатнього рівня розвиненості комунікативних умінь майбутніх учителів. Професія вчителя належить до психологічного типу «людина-людина», що вимагає значної долі майстерності в галузі спілкування. У роботі з людьми, групами, соціальними системами великого значення набувають засоби оформлення, передачі, поширення інформації, оскільки вона є основною силою впливу на свідомість, а, отже, — і на поведінку людей. Саме тому вільне володіння засобами спілкування, досить високий рівень комунікативних якостей, відкритість і налаштованість на спілкування є обов'язковою умовою реалізації у професії. Крім того, комунікативні вміння формуються у процесі кожної навчальної дисципліни, тож їх можна вважати загальним чинником формування професійної спрямованості особистості студента.

Значною проблемою у формуванні комунікативних умінь студентів виявилась низька сформованість уміння ефективного слухання, оскільки воно розглядалось як пасивний прийом інформації. Тому, передусім, студентів ознайомили з умовами ефективного сприйняття мовлення, серед яких визначили: стійкість уваги, яка виявляється в мінімізації відволікань; візуальний контакт; нерефлексивне слухання, що містить мінімізацію втручання у висловлювання опонента (невтручання, «уважне» мовчання), обмеження кількості запитань; рефлексивне слухання, яке виявляється в уточненні, перефразуванні, резюмуванні; основні настанови (схвалення й емпатія); засоби невербального мовлення (міміка, погляд, зміна висоти голосу й інтонації, пози та

жести, відповідні змісту спілкування, дистанція) (із досвіду І. Агватера) [1]. Найефективнішими для розвитку комунікативних умінь студентів виявились вправи, спрямовані на розвиток таких якостей, як товарицькість, ввічливість, наполегливість. Для цього проводили низку ігрових вправ на заняттях із психології, а на заняттях із лексикології англійської мови – рольові ігри зі спрямуванням на міжкультурну комунікацію [2; 4]. Особливо важливим вважаємо розвиток у студентів умінь професійної комунікативності, що виявляються у здатності майбутнього вчителя бути спостережливим у діалозі, керувати увагою партнера зі спілкування, уміти перехопити ініціативу в розмові (з досвіду І. Зязюна) [5].

З метою формування діяльнісного компонента професійної спрямованості особистості окрему увагу було приділено розвитку організаційних умінь, що забезпечувалось за допомогою: формування й розвитку умінь планувати час шляхом організації засвоєння правил планування часу; оволодіння способами економії часу, раціонального використання перехідного часу; організації засвоєння правил подолання зволікання; ознайомлення з закономірностями, чинниками, що впливають на рівень працездатності; виконання тренінгових вправ на розвиток організаційних зусиль.

Оскільки однією з провідних умов формування ПСОМВ є діяльність, то розвиток і закріплення набутих у навчальній діяльності професійних умінь здійснювались у процесі педагогічних практик. Після завершення проходження педагогічної практики, у студентів виявлялись практичні вміння, які визначають професійну спрямованість особистості майбутнього вчителя, в їхній спроможності підготувати та провести навчальні заняття різних типів і виховні заходи, сприймати й розуміти мотиви поведінки учнів, застосовувати різноманітні методи, прийоми емоційно-вольового впливу на школярів, аналізувати й визначати оптимальні шляхи вирішення педагогічних ситуацій, організовувати спілкування з учнями, вчителями, колегами у процесі професійної діяльності, формувати власний стиль педагогічної діяльності.

Таким чином, визначаємо, що сформованість знань і умінь із фахових дисциплін відбувалась у процесі інтенсивного професійно спрямованого викладання курсу «Лексикологія англійської мови», активної індивідуальної роботи викладача зі студентами, що дозволило виявити у студентів низку фахових знань і умінь майбутнього вчителя-філолога. Знання та вміння із дисциплін психолого-педагогічного циклу набули своєї значущості у процесі впровадження в ці дисципліни інформації щодо професійної спрямованості особистості майбутнього вчителя, практико-орієнтованих форм педагогічної діяльності, застосування у практиці викладання методів активного слухання, засобів виходу з педагогічних конфліктів, способів самопрезентації та формування умінь студентів користуватись такими методами. Досягнення сформованості знань та умінь із методичних дисциплін відбувалось у процесі організації педагогічної практики з впливом її результатів на стабілізацію професійної спрямованості особистості студентів, ретельного вибору учителів-наставників для практикантів, упровадження засобів педагогічного впливу, спрямованих на розвиток комунікативних умінь майбутніх учителів-філологів.

Література:

1. Атватер И. Я Вас слушаю : (Советы руководителю, как правильно слушать собеседника). («I Hear You». How to Use Listening Skills for Profit) / И. Я. Атватер ; [пер. с англ.]. – [2-е изд.]. – М. : Экономика, 1988. – 111 с.
2. Левченко Я. Е. Професійна спрямованість особистості майбутнього вчителя : технологічний аспект : навч. посіб. / Я. Е. Левченко. – Харків : ХНПУ імені Г. С. Сковороди, 2012. – 192 с.
3. Левченко Я. Е. Формування професійної спрямованості особистості майбутнього вчителя (теоретичний та методичний аспекти) : монографія / Я. Е. Левченко. – Харків : ХНПУ імені Г. С. Сковороди, 2012. – 416 с.
4. Личность и профессия : психологическая поддержка и сопровождение : учеб. пособ. для студ. высш. пед. учеб. заведений / [Л. М. Митина, Ю. А. Кореляков, Г. В. Шавырина и др. ; под ред. Л.М. Митиной]. – М. : Издательский центр «Академия», 2005. – 336 с.
5. Педагогічна майстерність : [підруч.] / [І. А. Зязюн, Л. В. Крамущенко, І. Ф. Кривонос та ін. ; за ред. І. А. Зязюна]. – 3-є вид., допов. і перероб. – К. : СПД Богданова А. М., 2008. – 376 с.

THE SPECIFIC FEATURES OF THE TECHNOLOGY OF FORMING COGNITIVE AND ACTIVITY COMPONENTS OF PROFESSIONAL FUTURE TEACHERS-PHILOLOGIST'S PERSONALITY ORIENTATION

Levchenko Yana

Abstract. *The article reviews to the problem of using the modern pedagogical technologies in the process of preparation of future teachers.*

The ways of forming cognitive and activity components of profession future teachers-philologist's personality orientation are analyzed. The study of the condition of preparation of the future teachers to the professional activity, work allow to state that the task of any educational disciplines are both giving the students knowledge and forming skills which correspond to their knowledge.

The conception of the pedagogical education pays important attention to the problem of the technological aspect of forming professional future teacher's personality orientation, as using of the pedagogical technologies in the educational process gives the possibility to avoid the contradiction on the level of definition of the components and the technologies of the preparation for future teachers. Forming knowledge and skills of the professional disciplines have studied in the process of the intensive professional oriented lecturing the course "English language lexicology", the active individual work of the teacher with the students, that gives to reveal professional knowledge and skills of the psychological and pedagogical cycle have acquired their meaningfulness in the process of inculcation in these disciplines the information according to the professional future teacher's personality orientation, practical-oriented forms of the pedagogical activity.

Forming knowledge and skills according to the methodological disciplines have been studied in the process of the organization of the pedagogical practice with the help of the impact of its results on

stabilization of professional future teacher's personality orientation. Careful choice of the teachers-tutors for the practice students using the means of the pedagogical influence, oriented to the development of the future teachers-philologist's communicative skills.

Key words: *professional orientation, pedagogical technology, cognitive, activity component, communicative skills.*

РОЛЬ СІМ'Ї В РОЗВИТКУ МОВЛЕННЯ ДІТЕЙ РАНЬОГО ВІКУ

УДК: 373.2:81 (075.8)

Богуш Алла

У статті подано методичні поради батькам з розвитку мовлення дітей раннього віку в сім'ї, з тими, хто виховується дома, та з тими, хто відвідує дошкільні навчальні заклади. Схарактеризовано форми і методи роботи вихователів дошкільних закладів з батьками, консультації, оформлення стендів, теків-пересувок, вечори запитань і відповідей, семінари-практикуми, батьківські збори. Подано конкретні приклади окремих форм роботи.

Ключові слова: *мовлення, розвиток, сім'я, діти раннього віку, консультації, бесіди, теки-пересувки, семінари-практикуми.*

РОЛЬ СЕМЬИ В РАЗВИТИИ РЕЧИ ДЕТЕЙ РАННЕГО ВОЗРАСТА

Алла Богуш

В статье представлены методические советы родителям по развитию речи детей раннего возраста в семье с детьми, посещающими дошкольные учебные заведения, и с теми, кто воспитывается дома.

Описаны формы и методы работы воспитателей дошкольных учебных учреждений с родителями по развитию речи детей раннего возраста в семье: посещение детей на дому, беседы с родителями, консультации (устные и письменные), оформление стендов для родителей, папки-передвижки, вечера вопросов и ответов, семинары-практикумы по развитию речи детей в семье, родительские собрания. Даны конкретные примеры консультаций, бесед, тематика семинаров-практикумов.

Ключевые слова: *дети раннего возраста, речь, развитие, консультации, беседы, папки-передвижки, семинары-практикумы.*

FAMILY ROLE IN TRAINING SPEECH OF CHILDREN OF TENDER AGE

A. Bogush

The article deals with the methodic recommendations to parents for training child's speech at family: children which attend kindergarten and children who are brought up learn at home.

In the article the forms and methods are described: visiting children at home, conversations with parents, different type of consultation, making informative stands for parents, mobile folders, gatherings of